

'Baerne'

Tijdschrift van de Historische Kring "Baerne"

Conimex

De Oosterse keuken thuis.

Slamat Makan – Smakelijk Eten.

Historische Kring Baerne

Postbus 326
3740 AH Baarn
tel. (035) 5430377

Voorzitter

J.G. v.d. Kraats
Torenlaan 34
3743 HH Baarn
tel. (035) 5421000

Algemeen Secretaris

L. Teekman
Kerkstraat 43
3741 AJ Baarn
tel. (035) 5430200

Penningmeester

G.B. Roskamp-Nijenhuis,
Spoorstraat 7, 3743 EG Baarn
tel. (035) 5423483

Overige bestuursleden

P.H. Feitz
(035) 5414794
T. Kruidenier
(035) 5417860

Werkgroep Archeologie

J.W.A.A. van der Laan
Schoener 12
3742 HD Baarn
tel. (035) 5411656

Werkgroep Oudheidkamer

N. Kuyt-Smit
v. Wassenaerlaan 16
3742 AH Baarn
tel. (035) 5418065

Ledenadministratie

N. Kuyt-Smit
v. Wassenaerlaan 16
3742 AH Baarn
tel. (035) 5418065

Werkgroep 'Baerne'

T. Biemans
Sophialaan 13
3743 CT Baarn
tel. (035) 5422951

Redactie Baerne

T. Biemans
H. Bronkhorst
J. Kruidenier
L.J. Stomp

Bezoekadres en bezoektijden Oudheidkamer

Burgemeester Penstraat tussen nr. 2 en 4. Open op maandagen van 10 tot 12 uur en van 20 tot 22 uur, maar **niet** op de eerste maandagavond van de maand en **niet** op maandagavond in de maanden juli en augustus.

Contributie

Minimaal f 25,- per jaar voor het individuele lidmaatschap.
Minimaal f 35,- per jaar voor een echtpaar of twee samenwonenden.
Minimaal f 12,50 per jaar voor het jeugdlidmaatschap (14 tot en met 18 jaar).
Bankrek.nr.: 30.47.28.292
Postbankrek.nr.: 41.92.133
Losse verkoop "Baerne": f 5,50 verkrijgbaar bij N. Kuyt-Smit en Boekhandel Den Boer, Laanstraat 69, Baarn

Niets uit deze uitgave mag worden vervoelvoudigd en/of openbaar gemaakt door middel van druk, fotokopie, microfilm of op welke wijze ook, zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van de redactie.
Het tijdschrift 'Baerne' komt mede tot stand door Drukkerij Bakker Baarn.

INHOUD

Wandelen in de Laanstraat 5

pag.

2

Hoe het Baarnse badhuis aan een haardroogapparaat kwam

6

Tumult om Baarnse beuken

10

Een kookschrift uit de Ferdinand Huycklaan

12

Twee reacties

14

Het noodziekenhuis

14

Verenigingsnieuws

17

WANDELEN IN DE LAANSTRAAT 5

In het laatste nummer van "Baerne" wandelden we langs de winkels aan de overkant van de rieten dakjes. We liepen langs de winkels schuin tegenover de Oranjestraat. We zagen de heer Galenkamp in een witte jas voor z'n winkel. Boter, kaas, eieren staat er boven de winkelruit, maar nu kun je er ook olijven, snoep en Indische spullen, en ook weer kaas kopen. De koekjes van eertijds Jamin, zijn er nog te koop. Helaas geen Jamin-ijs (twee wafeltjes met ijs ertussen) meer.

foto 1

Onze wandeling vervolgend, zien we op de hoek van de Parkstraat de herenmodezaak van de heer J. de Ruyter. (foto 1)

Er tegenover op de andere hoek had je vroeger de winkel vol oosterse zaken van Has Lomans, nu een damesmodezaak. (foto 2)

Vroeger stond op de plaats van de herenmodezaak deze prachtige villa, (foto 3) bewoond door makelaar Van Veen, die er omstreeks 1900 in woonde. Daarna kwam er de elektriciteitszaak in van de heer H. Hessels. Hij was de man die in paleis Soestdijk elektriciteit aanlegde. Dat is gebeurd in de tijd van koningin Emma, dus tussen 1890 en 1898. Later is de zaak van Hessels failliet gegaan.

De villa werd in 1929 gekocht door de heer Slob, aannemer, en bijna geheel afgebroken. Een klein deel aan de achterzijde bleef om bouwtechnische redenen staan.

In 1931 huurde de vader van de heer De Ruyter, de nieuwbouw van de heer Slob en begon er een herenmodezaak. Nog steeds een bloeiende zaak, gedreven door zijn zoon.

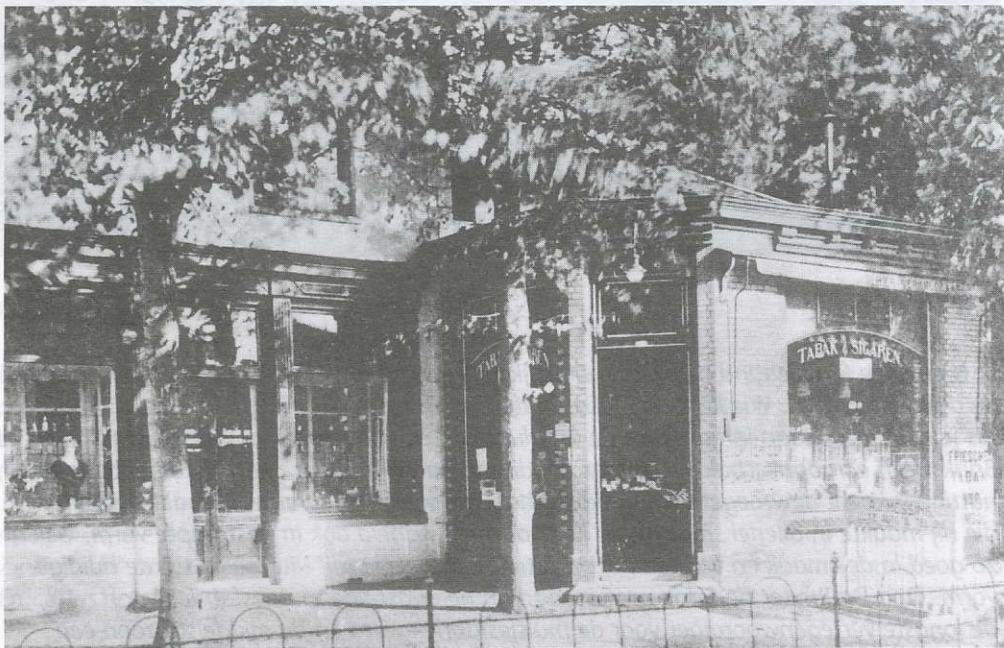

foto 2

B. Stomp

Met dank aan:

mevrouw I.M. vd. Bankert de heren J.A.M. Vermeberg, J. de Witte, C.J. de Steeg en J. Slob.

foto 3

Er is ook een familieband met de "Koninklijke De Ruyter B.V." hier in Baarn aan de d'Aulnislaan 15. Wie kent niet "De Ruyter's muisjes en anijs"? Als je de d'Aulnislaan inrijdt komt de anijslucht je tegemoet. Wel, opa De Ruyter, die in de Brinkstraat een banketbakkerij annex konditorei had (in de serre kon je koffie met gebak nuttigen) kocht de vroegere meisjeskostschool als uitbreiding van zijn zaak. De muisjes die hij maakte in allerlei smaken, en later als nieuwigheid ook in gestampte vorm, vielen zo goed in de smaak en vonden zoveel aftrek, dat het bedrijf uitgroeide tot de huidige vorm. Opa De Ruyter had drie zoons waarvan de oudste de muisjesfabriek voortzette, de jongste vertegenwoordiger voor de muisjesfabriek werd en de middelste zoon een herenmodezaak in de Laanstraat begon.

1917

1917

Op deze werkdag verspreidde de heer van der Laan een uitdrukking van de Koninklijke De Ruyter's muisjes en anijs van de heer J. de Ruyter. (foto 1)

foto 4

De Parkstraat uitlopend blijven we op de hoek vóór de winkel van De Ruyter even staan en kijken links de Laanstraat in. De mensen op de foto (foto 4) maken front naar de fotograaf, die gebogen onder de zwarte doek, zijn foto toestel op statief, de bal (= ontspanner) in z'n hand, de foto maakt. De foto toont de Laanstraat in de jaren 1910 – 1920. Hoe groen was de straat toen. Alle huizen hadden nog een voortuintje met een hekje erom.

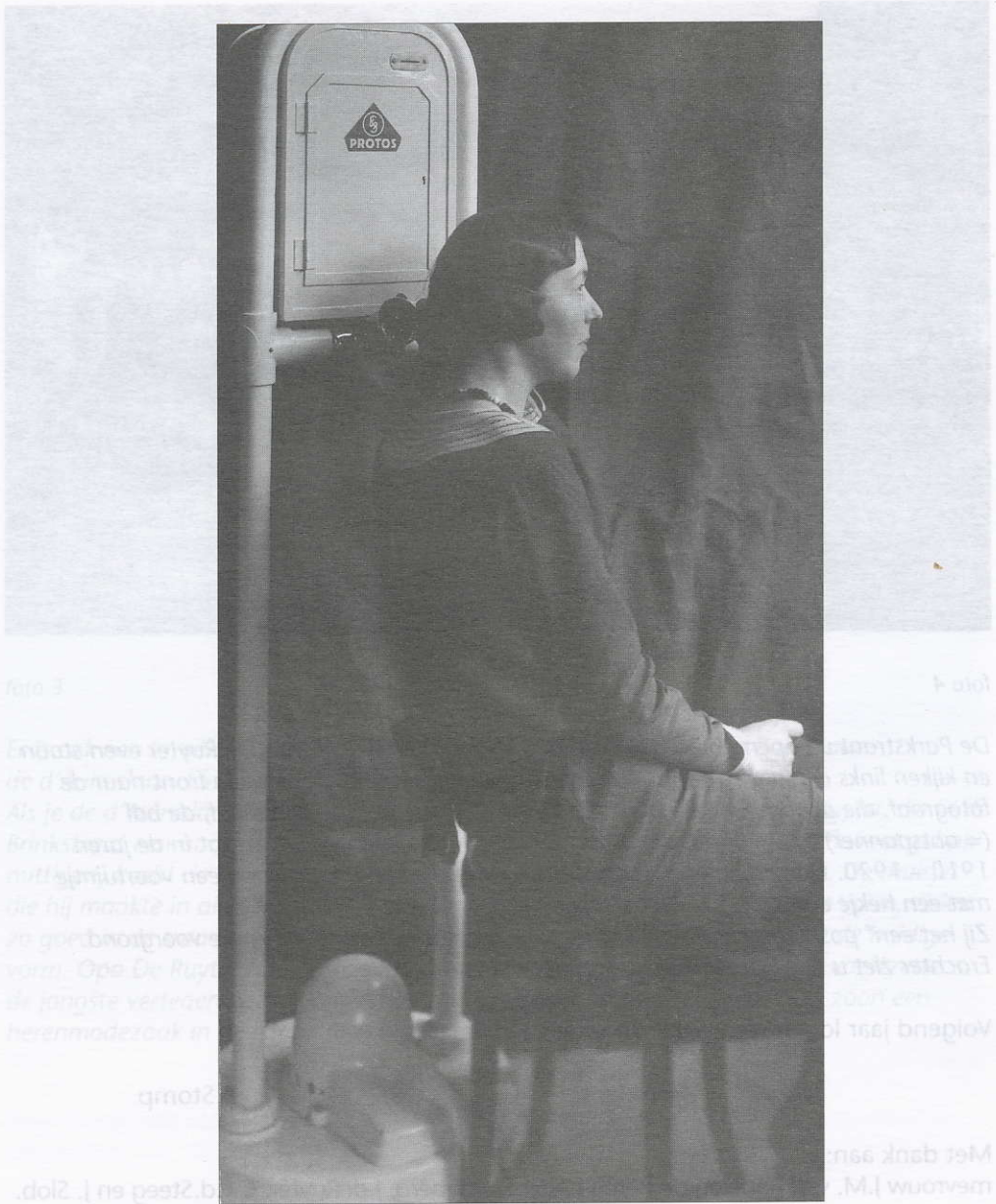
Zij het een "postzegeltuintje". Let op het houten straatnaambord op de voorgrond. Erachter ziet u nog net een stukje van de villa van Van Veen.

Volgend jaar lopen we verder door de Laanstraat.

B.Stomp

Met dank aan:

mevrouw J.M. v.d. Brink en de heren J.A.M.Sterneberg, J.deRuyter, C.v.d.Steeg en J. Slob.

Reclamefoto van de firma Protos uit 1930.

HOE HET BAARNSE BADHUIS AAN EEN HAARDROOGAPPARAAT KWAM

Soms zijn er zaken in het Baarnse, die de gemoederen sterk verhitten. Terecht is er op dit moment veel commotie over de bomenkap op Groeneveld en "het gat van Baarn". Ook in het verleden waren er kwesties, die voor het nodige tumult zorgden. In de notulen van B en W uit 1930 ontdekte ik zo'n geval, waarbij de emoties nogal hoog opliepen. De kwestie was zo onbenullig en dorps, dat we er nu alleen nog maar om kunnen lachen.

De oorzaak van alle opwinding was een haardroger.

Op 22 maart 1930 richt de Electricische Apparaten Maatschappij (E.A.M.), Keizersgracht 806 te Amsterdam, een verzoek aan B en W om een haardroger van het merk Protos te mogen plaatsen in het Baarnse badhuis aan de Acacialaan. (nu gebouw Leger des Heils)

" een haardroogapparaat, waarvan gebruik kan worden gemaakt, na het nemen van een bad, terwijl stroom wordt verkregen door inwerping van een penning, welke betaald wordt met f. 0,05 door de cliënt en waarvan 40% ten gunste van de inrichting, waar het apparaat geplaatst wordt, komt."

B en W verzoeken de E.A.M. een vertegenwoordiger te sturen en op woensdag 9 april om 14 uur volgt er een demonstratie met het bewuste apparaat in het Baarnse badhuis.

Hoewel het apparaat gratis zal worden geplaatst, gaan B en W echter niet over één nacht ijs. Ze maken zich duidelijk zorgen over de veiligheid van het apparaat voor de Baarnse baders en over het energiegebruik ervan. Daarom schrijven ze de E.A.M. op 12 april:

"In verband met het eventueel aanbrengen van een haardroogapparaat in het aan de Acacialaan alhier gelegen badhuis, verzoeken wij u wel te willen mededelen in welke gemeentelijke instellingen reeds een zodanig apparaat door u is geplaatst."

De E.A.M. stuurt hierop aan B en W een lijst van instellingen, die al over zo'n voortreffelijk apparaat beschikken, zoals het badhuis aan de Torenstraat in Den Haag, drie badhuizen van de Noord-Hollandse Vereniging "Het Witte Kruis" in Haarlem en Stoop's bad in Overveen. Aan deze instellingen wordt op 17 april door B en W vervolgens om uitvoerige inlichtingen gevraagd. Het lijkt wel of B en W in die tijd maar weinig te doen hadden.

De reacties van de aangeschreven instellingen zijn onverdeeld gunstig.

Zo antwoordt de Stichting "Centraal Badbeheer" in Den Haag op 28 april het volgende:

"De beide haardroogtoestellen, die sinds enige maanden bij wijze van proef in het badhuis Torenstraat zijn geplaatst voldoen zeer goed. Er is van de zijde van het

damespubliek veel belangstelling voor deze toestellen, hetgeen hieruit moge blijken, dat in twee maanden tijd ongeveer duizend penningen voor een drie-minuten gebruik à 5 cent zijn verkocht. Zij zijn als een wezenlijke attractie voor de inrichting te beschouwen. Er is aan het gebruik der toestellen geen gevaar verbonden; althans geen enkel ongeval heeft zich voorgedaan. De benodigde elektrische stroom bedraagt ongeveer 1 cent voor een gebruik van 3 minuten. Het verdient aanbeveling de toestellen door de E.A.M. te doen monteren en wel bij gebruik van vol elektrisch licht, daar het anders kan voorkomen, dat bij gebruik des avonds de zekeringen doorslaan."

Na de ontvangst van zoveel positieve berichten, besluiten B en W uiteindelijk tot plaatsing van een apparaat in Baarn over te gaan.

De toen zeven in Baarn gevestigde dameskappers zijn echter woedend.

Zij voelen zich "sterk benadeeld in hun bedrijf" en sturen op 5 juli B en W een emotionele en nogal kruiperige brief.

"Ondergetekenden, alle gevestigde dameskappers, kennis genomen hebbende van het feit, dat er door de gemeente in het badhuis aan de Acacialaan een elektrische haardroogmachine is geplaatst, waardoor gelegenheid wordt gegeven dat de dames en meisjes, wanneer ze hun haar daar gewassen hebben, het tegen een zeer laag tarief ook kunnen drogen; verzoeken Uw geacht College beleefd doch dringend het daarheen te willen leiden dat genoemde gelegenheid weder wordt opgeheven.

De reden dat ondergetekenden met bovengenoemd verzoek zich tot Uw College wenden, vindt zijn oorzaak in het feit, dat zij zich sterk benadeeld zien in hun kappersbedrijf, een feit wat zeer zeker niet de bedoeling van Uw College is geweest en waaraan niet ook gedacht is, toen U die machine liet plaatsen. Waar het ondergetekenden bekend is, dat de exploitant dezer machine geen inwoner van Baarn is en het financieel nadeel voor alle dameskappers beduidend is, mogen we dubbel de verwachting uitspreken, dat Uw geacht College wel aan ons beleefd verzoek zal willen voldoen."

Om hun verzoek kracht bij te zetten schakelen de kappers het "Permanent Comité van samenwerking der drie plaatselijke Middenstand verenigingen" in.

In een brief aan B en W van 10 juli betuigen de voorzitter, A.J. Hertogh en de secretaris, H.M. van der Vegt, *"hun adhesie aan het ingediende verzoek, gelet op het feit, dat een aantal middenstanders in de uitoefening van hun bedrijf hierdoor ten zeerste gedupeerd worden."*

Maar nu komt een groep van vijftientig Baarnse baadsters in het geweer met kennelijk niet alleen haar op hun hoofd, maar ook op hun tanden.

Uit angst voor inwilliging van het verzoek van de kappers bieden ze B en W een petitie aan, waarin zij aandringen op behoud van het apparaat.

"daar zij de afgelopen veertien dagen naar volle tevredenheid gebruik hebben gemaakt van dit haardroogapparaat. Tevens kunnen wij u mededelen, dat ook verscheidene heren van het apparaat gebruik maken."

B en W in hun oneindige wijsheid, kwamen echter niet op hun genomen besluit terug. Op 30 juli laten zij de kappers en het Permanent Comité weten:

"Het komt ons niet aannemelijk voor, dat door de haardroogmachine in het badhuis aan de Acacialaan uw kappersbedrijf wordt benadeeld. Wij hebben tot plaatsing toestemming verleend, omdat wij van oordeel waren en nog zijn, dat door de aanwezigheid van vorenbedoeld apparaat in het badhuis een algemeen belang wordt gediend. Bovendien is gebleken, dat het apparaat door gebruiksters als een groot gerief wordt beschouwd."

In 1931 besluiten B en W het apparaat zelfs voor f. 200,- van de E.A.M. over te nemen, daar deze firma *"haar afdeling haardrogers wenst te liquideren"*.

Hoelang dit geriefelijke apparaat nog in functie is geweest, is mij niet bekend.

J.Kruidenier

Bronnen

- Notulen B en W van 10 april en 31 juli 1930.
- Correspondentie B en W over het badhuis aan de Acacialaan van 22 maart, 12 april, 17 april, 28 april, 5 juli en 10 juli 1930.

TUMULT OM BAARNSE BEUKEN

De recente commotie rond het wel of niet kappen van de bomen langs de oprijlaan van kasteel Groeneveld is geen nieuw verschijnsel in Baarn. Zo ontstond in de negentiende eeuw al een taai gevecht om de beuken in het gedeelte van de Spoorstraat dat uitkomt op de Prins Hendriklaan. De tegenstanders van de kap in het Beukenlaantje, zoals dat deel van de straat toen heette, verloren de strijd en dat zou niet de laatste keer zijn. Toch kregen zij ook wel eens - deels - hun zin, zoals bleek in 1904. Na uitgebreide discussies in de gemeenteraad en de Baarnsche Courant besloot men het advies dat drie deskundigen hadden uitgebracht, slechts gedeeltelijk uit te voeren. De heren, waaronder de bekende tuinarchitect L. Springer, hadden voorgesteld de Baarnse aanplant eens stevig uit te dunnen!

Een echt rigoureuze bomenkap kwam er pas in de bezettingsjaren. Vooral in de hongerwinter, toen het zuiden van het land al bevrijd was en de rest nog niet, werden grote aantallen gekapt. De Limburgse kolen waren onbereikbaar geworden en de winter was koud en lang. Niet alleen de Baarnse bevolking kapte, maar ook de bezetter liet hier op grote schaal bomen omhakken.

Na de oorlog werden op veel plaatsen nieuwe bomen geplant. Op de oprijlaan van Groeneveld zette Staatsbosbeheer een rij beuken op de plaats van de gekapte eiken. Kwam het door de oorlogservaringen dat men in de jaren vijftig zeer hevig reageerde op alles wat naar kap en snoei riekte? Dat blijkt tenminste uit een brief uit 1950, toen een aantal bewoners van de Hertog Hendriklaan verzocht om betere straatverlichting. De bestaande lantaarns gaven te weinig licht omdat deze in de kruinen van de bomen verborgen waren. Men wilde meer lichtpunten.

Het College van burgemeester en wethouders stuurde de brief door aan de directeur van het gemeentelijk gasbedrijf, de heer W. Vogel, en vroeg hem om een advies.

Deze schreef terug: 'De opmerking, dat de bij het kruispunt geplaatste lantaarns "min of meer in de bomen verborgen zijn" moet ik onderschrijven. Weliswaar werd door de plantsoendienst snoeiwerk aan de bomen uitgevoerd, doch vindt men hier een zó grote liefde voor planten en groen, dat men zich er angstig voor wacht ook maar één takje teveel af te kappen, het er voor overhebbende dan maar iets meer schaduw er bij te nemen. Hiervoor doortastende maatregelen te nemen acht ik buiten mijn bevoegdheid, doch zou deze wel zeer toejuichen.'²

Bij elke grootschalige kap stroomden de ingezonden brieven weer binnen bij de plaatselijke pers. Een wel heel bizarre kaalslag voltrok zich op de Hooge Vuurscheweg in 1985. Een groot aantal beuken op deze tot dan toe indrukwekkende toegangsweg tot de Lage Vuursche werd geveld zonder dat ze ziek waren.

Tussen de eigenaar van de grond en het gemeentebestuur was een conflict ontstaan over de kosten van het snoeien en het eind van het liedje was de kap van de reuzen.

De opritlaan van Groeneveld in 1940

Vooral door het kappen van bomen langs toegangswegen ontstond steeds beroering, zoals onlangs bij de Chopinlaan en eerder bij Nijhof. Tekenend voor de veranderde rol van vervoermiddelen in de samenleving is dat het in de negentiende eeuw ging om een laan die een verbinding vormde met het station en honderd jaar later om toegangswegen vanaf de A1.

Het verzet tegen de kaalslag zorgde er weliswaar lang niet altijd voor dat aantasting van de groenvoorziening werd voorkomen, maar we mogen aannemen dat het wel heeft bijgedragen tot het aanplanten van nieuwe bomen. Als de gemeenschap deze weerstand tegen het onnodig kappen van bomen in ere blijft houden is de kans groot dat Baarn ook in de toekomst een groene uitstraling blijft houden.

Noten

¹ Fred Gaasbeek, Jan van 't Hof en Maarten Koenders, 'Baarn, geschiedenis en architectuur' (Zeist 1994) 62, 64

² Uit brief nr. 7805 d.d. 18 oktober 1950 van de directeur van het gem. gasbedrijf aan B en W van Baarn.

EEN KOOKSCHRIFT UIT DE FERDINAND HUYCKLAAN

Velen kennen het verschijnsel: het verzamelen van recepten door kookliefhebbers. Vroeger schreef men lievelingsrecepten op in een speciaal schrift, later gebruikte men daarvoor een multimap of ordner en huidige kookfanaten zoeken op internet. Door het persoonlijke karakter ervan geeft zo'n verzameling een bepaald beeld van de samensteller. Onlangs is de vereniging in het bezit gekomen van een dergelijke receptenverzameling. De schenker verwierf het boek jaren geleden bij een Baarns antiquariaat, vermoedelijk Het Kaperschip in de Brinkstraat. Op het etiket van het dikke gekartonneerde schrift met gemarmerde band staat in zwierige letters: Receptenschrift van O. Boon Hartsinck. Als we het schrift openslaan (heel voorzichtig, want het linnen van de band valt bijna uit elkaar) zien we aan de binnenkant van het omslag een krantenknipsel geplakt. Onderaan de tekst staat met blauwe inkt een datum geschreven: 1 Mei 1940 (dus vlak voor de inval van de Duitsers in ons land). Er staat niet bij uit welke krant het knipsel afkomstig is. Waarschijnlijk uit de Baarnsche Courant. De kop luidt: 12¹/₂-JARIG JUBILEUM. Dan volgt de tekst: 'Op 1 Mei was het 12¹/₂ jaar geleden, dat mej. Johanna Slob in dienstbetrekking trad bij mej. O. Boon Hartsinck, Ferd. Huycklaan alhier. Deze mijlpaal van haar trouwe en toegewijde hulp werd herdacht o.a. door het uitreiken van de zilveren medaille, die de Ned. Ver. v. Huisvrouwen daarvoor beschikbaar stelt, terwijl twee bestuursleden haar een oorkonde namens de Vereniging en bloemen overhandigden.'

'Poolsche Muts'

Uit een losse kaart uit het receptenboek komen we de geboortedatum van genoemde Johanna te weten, namelijk 22 oktober 1908. Ze was dus kort na de dag waarop ze negentien werd, in dienst getreden. Die kaart is haar registratiekaart van de Raad van Arbeid te Amersfoort, waarop bijgehouden werd hoeveel invaliditeitspremie voor haar werd betaald door haar werkgeefster. Aan de ene kant vinden we de opgebouwde premie, aan de achterzijde staat in een wijdlappend handschrift de precieze bereiding van runderragoût! Het is niet het enige losliggende recept in het boek. Aan de verschillende handschriften is te zien dat juffrouw Boon Hartsinck graag recepten met anderen uitwisselde. Met donkere inkt is op een kaart met het (bedrukte) opschrift 'Buitenzorg Baarn' een gerecht beschreven met de intrigerende naam 'Capo coperto'. Het blijkt te gaan om een dubbele pannenkoek met kerriegehakt ertussen. Andere nieuwsgierig makende namen zijn 'Hijlikmaker' en 'Vodden'. Bij het laatstgenoemde gerecht ging het om gefrituurde haverkoekjes, die in het hete vet kennelijk een rommelige vorm aannamen. Het recept voor 'Poolsche muts' sprak blijkbaar bijzonder aan, want dat vinden we niet alleen in het schrift

geschreven, maar ook op een uitgescheurd agendablaadje. Het is een zoet gerecht op basis van oud brood en appel, dat gebakken wordt in de oven. Het schrift is tevens een plakboek. Talloze recepten zijn uit kranten en tijdschriften geknipt. Bij het recept voor 'A.V.R.O. Appeltaart' staan tekeningen van de te gebruiken bakvorm en hoe het uitgerolde deeg er in moet worden gedrapeerd. Taarten, koeken en nagerechten zijn bij de samenstelster van het receptenboek veruit favoriet en opmerkelijk is het aantal gerechten waarin oud brood wordt verwerkt: van 'Bruine Betty' tot 'broodpudding met caramel'. Ook uit een Baarnse krant zijn recepten geknipt, zo blijkt uit de advertenties die ernaast staan. 'De Centrale' van P.J. van Gijzel aan de Nieuw-Baarnstraat meldt over dagelijkse aanvoer van vers fruit als aardbeien en kersen te beschikken en 'Turandot' aan de Dalweg adverteert met peignoirs in 'American style'.

Folders en circulaires

Het receptenboek bevat daarnaast nog folders en circulaires: met een 'Wonderpan' kan men bakken zonder oven en H.O. havermost is het hoofdbestanddeel van koekjes die bij de thee worden geserveerd. In november 1943 zond de gemeente Baarn een circulaire rond. Namens de burgemeester maakte dr. J.W.P. van Geelkerken, 'Leider van den Gem. Gen. en Gezondheidsdienst', bekend hoe men ziektes als roodvonk en schurft moest bestrijden. Tegen difterie en roodvonk kon men zich elke zaterdagmiddag tussen half drie en half vier gratis laten inenten, in de zaal van het gebouw 'Baarnsch Mannenkoor' aan de Eemstraat. De aanbevelingen werden zorgvuldig in het receptenboek bewaard. Of de (op een dun velletje papier getypte) recepten van de leerkeuken van de Baarnse gasfabriek ook uit de oorlog afkomstig zijn, is niet duidelijk. Uit een ander los blaadje blijkt wel dat het uit de oorlogsjaren dateert. Er staat een sinterklaasgedicht in ABC-vorm op. Bij de letter H lezen we: H - Hitler, die ons dit aandoet, dat Zwijn. Het laatste woord is dik onderstreept. Uit dit vers komen we de voornaam van de eigenares van het receptenboek te weten: O - is Olga die geschenken int. Mejuffrouw O. Boon Hartsinck is tot zeker 1968 op nummer 45 van de Ferdinand Hucyklaan blijven wonen, zo meldt althans het adresboek uit dat jaar. Met haar kookschrift heeft zij een bron nagelaten voor iedereen die geïnteresseerd is in het dagelijks leven in de twintigste eeuw. Dankzij de schenker - die het schrift jarenlang zorgvuldig heeft bewaard - is de kennis van de geschiedenis van Baarn weer toegenomen.

Yvonne van den Akker

TWEE REACTIES

Op het artikel "Tot nut van onderduikers" in ons juninummer van dit jaar ontvingen wij twee reacties, respectievelijk van de heren W.J. van den Hoek en N. Baart. De redactie is altijd blij met dergelijke bijdragen, omdat er niet alleen uit blijkt dat ons blad goed gelezen wordt, maar ook kunnen ze vaak belangrijke aanvullingen betekenen.

De heer W.J. van den Hoek vermeldt ons, dat zijn grootvader M. Vermeulen, die door half Baarn "Opa Vermeulen" werd genoemd, een belangrijke rol speelde bij de voedseluitreiking in oorlogstijd. Vanaf het begin tot na de oorlog vervoerde hij de gamellen door weer en wind met zijn paard en wagentje.

De brief van de heer N. Baart, oud-medewerker van het distributiekantoor Baarn, geven wij hieronder in verkorte vorm weer:

"De heer Storm was hoofd van het distributiekantoor aan de Cantonlaan.

De heer Marcks reikte de bonnen uit in Eemnes in het achterkamertje van café Staal. Op de fiets van de heer Storm reed ik in mijn eentje naar Eemnes om die bonnen in een rieten koffer bij hem af te leveren zonder dat er een veldwachter meeging.

De maandelijkse bonkaarten reikten we uit in de consistorie van de kerk, schuin tegenover café Staal. Met een man of vijf werden we vanuit Baarn daar per taxi heengebracht. De taxi had een grote gasballon op het dak. In Baarn reikten we de maandelijkse bonkaarten uit in het gebouw van het Baarns mannenkoor in de Eemstraat. Dit gebouw vloog later in brand.'

De heer W. Bolwidt stuurde ons het vervolg van zijn belevenissen als onderduiker.

In het Baarnse noodziekenhuis bracht hij de laatste maanden voor de bevrijding door.

HET NOODZIEKENHUIS

De avond dat ik uit het Nutsgebouw wegging, in januari 1945, werd ik gebracht naar het noodziekenhuis dat gehuisvest was in het pand Nassaulaan 58, op de hoek van de Wilhelminalaan. Dit pand heeft inmiddels al twee keer plaats moeten maken voor een ander. Het oude pand werd niet door de eigenaresse bewoond.

Het noodziekenhuis werd geleid door zuster Marinussen, een pittige kleine Zeeuwse, en zuster Kamper. Zij waren de enige gediplomeerden.

Verder waren het vrijwilligsters, zowel voor het verpleegwerk als in de keuken, zoals

Annie van Wees, Annelies Jiskoot en Tineke Gerbrandy. Ik trof daar ook Wim Hartog, een van de zoons van de makelaar op de Verlengde Dalweg. Nou verleen je geen onderdak aan twee knullen om ze te laten niksen, dus ook voor ons waren er een paar taken weggelegd, zoals het dweilen van de vloeren en het stoken van de verwarming.

Er lagen mooie parketvloeren beneden, die helaas met een dweil, water en zeep werden schoongehouden. De oude salon aan de voorzijde was de vrouwenzaal, de vroegere eetkamer die van de mannen. Ze waren gescheiden door hoge, brede schuifdeuren. Tijdens de nachtdienst van de verpleegsters waren ze altijd open en zat de dienstdoende nachtzuster er tussenin aan een kleine tafel met schemerlamp, waaromheen een kamerscherm stond, zodat de patiënten zo min mogelijk last hadden van het licht. De slaapkamer aan de achterzijde boven was de kraamkamer en op de slaapkamer aan de voorzijde lagen meen ik ook nog wat vrouwelijke patiënten. Op "halfweg" tussen de parterre en de eerste verdieping sliep Wim Hartog in een voormalig bediendekamertje en ik had een bed op de zolderkamer. Ik kon kiezen, want er stonden er drie.

Waren of dreigden er razzia's, dan kreeg ik gezelschap van Alfred Rutgers van Rozenburg, die op de andere hoek van de Nassaulaan nog bij zijn ouders woonde. Hij bracht altijd een soort "duizendurenlamp" mee, die hij 's nachts gebruikte om naar het toilet te gaan. Elke keer echter liet hij slaapdronken die zware lamp uit zijn handen vallen, zodat de vrouwen op de kraamkamer eronder wakker schrokken. Onze hoofdtaak was het stoken van de centrale verwarming.

Er waren echter geen kolen. Dus zo nu en dan gaf de eigenaresse toestemming een bepaalde, door haar aangewezen boom, te kappen. Dat gebeurde gelukkig door vaklui. De rest moesten wij doen. We hadden de beschikking over een trekzaag, een grote bijl en een bok, allemaal geleend van verschillende mensen.

Soms hadden we geen trekzaag omdat de eigenaar die zelf nodig had.

En hadden we de boom gezaagd dan hadden we soms geen bok of bijl.

Dus regelmatig zat het ziekenhuis in de kou. Maar waren alle gereedschappen aanwezig, dan was het lekker werken en was iedereen tevreden.

Op de hete cv-ketel konden wij dan tulpenbollen poffen. Ze smaakten een beetje als tamme kastanjes. Er stonden dozen vol tulpenbollen in de kelder.

Er lag een patiënt, die een boek bezat met dertien fantastische Engelse spookverhalen. Op een gegeven ogenblik had Annelies Jiskoot nachtdienst en zij kreeg het boek te lezen. Heerlijk voor de kleine uurtjes tussen de schuifdeuren.

Wim en ik spraken af midden in de nacht zachtjes naar beneden te gaan en Annelies met een bezoek te vereren. De altijd nog aanwezige oorspronkelijke dikke traplopers smoorden elk geluid. Zo daalden we naast elkaar de brede trap af, vanwaar we door de open deur de mannenzaal inkeken en Annelies op de rug konden zien.

Met de armen onder het hoofd zat ze ontspannen te lezen, totdat we vlak achter haar stonden en de parketvloer luid kraakte. Toen waren de poppen letterlijk aan het dansen. De gestorvenen - in een bepaalde periode bijna dagelijks een - werden nadat ze waren afgelegd tijdelijk geplaatst in het oude schuurtje in de tuin, tot de begrafenisondernemer het stoffelijk overschot kwam halen.

Ook dat was een voor ons minder prettige taak.

De verjaardag van zuster Marinussen werd een feest.

Er werd een gedicht gemaakt beginnend bij de A en eindigend bij de Z.

U kent dat wel. Zo van: A is een aap die speelt op zijn poot; B is de bakker die bakt voor ons brood. Het ging over alle gekke en leuke dingen die waren voorgevallen.

Ik ben het helaas kwijtgeraakt. Ondanks het feit dat het oorlog was hebben deze paar maanden toch voornamelijk leuke herinneringen bij mij achtergelaten.

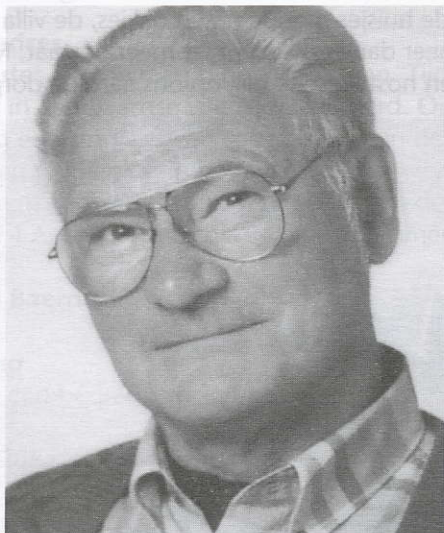

Het bestuur en de redactie wensen leden en relaties

foto: J. Kruidenier

PRETTIGE FEESTDAGEN EN EEN VOORSPOEDIG 2001

VERENIGINGSNIEUWS

In memoriam Wout Verhoef

Wout Verhoef, die op 13 oktober is overleden, heeft veel betekend voor de Historische Kring Baerne. Van zijn activiteiten is vooral vermeldingswaardig zijn tentoonstelling over de rivier de Eem, die hij vorig jaar met enthousiasme en kennis van zaken heeft ingericht en die tot voor kort nog te zien was. Hij maakte een prachtig overzicht van de geschiedenis van de Eem, een rivier waarmee hij als zeiler een sterke band had. Met archeologische vondsten, schilderijen, oude prenten en foto's wist hij een boeiend verhaal te vertellen. Als je het geluk had een persoonlijke rondleiding van hem te krijgen, was dat een rijke ervaring. Zijn expositie is een groot succes geworden, want uit heel Baarn en uit het hele Eemland kwamen bezoekers naar onze Oudheidkamer om die presentatie te zien. Deze tentoonstelling is de bekroning van zijn werk voor onze Kring. Maar hij heeft veel meer gedaan. Hij bouwde mee aan de inrichting van de Oudheidkamer tot een museum met stijlkamers of oude interieurs. Hij heeft schilderijen die de Kring gekregen had heel mooi ingelijst. Samen met zijn vrouw, Bets, verzorgde hij een fotoarchief. Kortom, hij heeft zijn vele talenten voortdurend belangeloos in dienst gesteld van onze historische vereniging. Een van die talenten was: zijn unieke schilderkunst. In een volstrekt persoonlijke stijl maakte hij historisch-topografische schilderijen, dat wil zeggen: hij liet zien, hoe Baarn er in vroeger tijd had uitgezien. Zo was er op de tentoonstelling van de Eem een mooi schilderij van Wout Verhoef van de Eemse

molen, die al ongeveer anderhalve eeuw geleden is verdwenen. Hij maakte een schilderij van Eemwijk, met het verdwenen tolhuis en de vorige Nicolaaskerk. Op een ander schilderij liet hij, achter de huisjes met de rieten dakjes, de villa "Mes Délices" zien, ook een monument dat al meer dan een eeuw niet meer bestaat. Met zijn reeks schilderijen van oud-Baarn gaf hij een nostalgische blik op ons aardige dorp. De Kring heeft enkele

Molen de Baars aan de Eem.

jaren geleden enige schilderijen van hem kunnen verwerven, zodat ook deze Baarnse schilder in de permanente collectie is vertegenwoordigd. Wellicht kan de Kring eens een tentoonstelling maken van zijn oeuvre. Wout Verhoef was een man met veel vaardigheden. Je zou kunnen zeggen, dat hij alles kon maken wat hij bedacht, een veelzijdig vakman. Van al zijn vaardigheden heeft de Kring danig geprofiteerd. Hij zal vooral in onze herinnering blijven als een hartelijk mens, iemand met een plezierig karakter. Je ziet hem weer voor je, met die twinkeling in zijn ogen als hij met een idee kwam. Zijn enthousiasme was aanstekelijk. Wat jammer dat hij maar 67 jaar is geworden, want wat had hij nog veel voor ons kunnen betekenen. In onze vereniging werd hij algemeen gewaardeerd en dat is gebleken op zijn uitvaart vanuit de Nicolaaskerk, toen zoveel Kringleden hem uitgeleide deden.

Hans Bronkhorst

MEDEDELINGEN

Op zoek naar een adres

Van de heer C. Klooster is een vraag binnengekomen. Tijdens de mobilisatie van 1939 was zijn vader in een Baarnse villa ingekwartierd. Op bezoek bij zijn vader speelde hij - zelf nog een kind - in een speelhuis dat in de tuin van de villa stond. Hij meent dat er zelfs een verdieping in het speelhuis aanwezig was. De heer Klooster hoopt dat iemand hem kan vertellen in welke tuin een dergelijk speelhuis stond. Zijn adres is Koudelaan 14 A, Lage Vuursche. Telefoonnummer 035-6668430.

Inleverdatum kopij Baerne 13 januari 2001

Financiële schenking

De vereniging heeft een bedrag van vijftienghonderd gulden ontvangen.

Aanwinsten Oudheidkamer

Herdenkingsposter '40-'45 en een geïllustreerd gedicht

Molton dekens

Tafel- en ontbijtlakens

Ontbijtlaken met 6 vingerdoekjes

Aquarel van E. v.d. Feer-Ladèr voorstellende Jim Frater

Idem voorstellende Mary Frater

Divers linnengoed w.o. kruikenzak

Oorkonde van eremedaille/Orde v. Oranje Nassau

Adresboekje rond 1890

Poëziealbum uit 1892

Grammofoonplaat 'Baarns Jongenskoor' o.l.v. C. Laût

Ennascope projectieapparaat

Statuten van de Rijvereniging 'Baarn'

Set ansichten van oude schoolplaten

Album met foto's huwelijken bevestigd door Ds Vermaat

Videoband Bosch & Keuning

Ansicht mei 1945, uitgegeven door G.J. Wessels

Medailles van Dudok de Wit wandelsport 1963-1973

Aanwinsten bibliotheek

J.K van Loon, Baarn in oorlogstijd (Z.p. 1945)

Flehite. Historisch jaarboek voor Amersfoort en omgeving 2000 (Amersfoort 2000)

Boekbespreking: *Flehite. Historisch jaarboek voor Amersfoort en omstreken 2000*

Stadsrechten zoals Baarn in de veertiende eeuw ontving, waren aan Amersfoort al in de dertiende eeuw verleend. Waarom die plaats wel tot een echte stad uitgroeide en Baarn niet, is vermoedelijk te wijten aan verschillende factoren. Gevolg van de geringe omvang van het middeleeuwse Baarn is de beperkte aanwezigheid van bronnen uit die tijd. Voor kennis van onze omgeving in die periode zijn we veelal afhankelijk van Amersfoortse gegevens. Het is daarom prettig dat in een onlangs verschenen boek over de buurstad veel aandacht aan de Middeleeuwen wordt geschonken. Het gaat om het jaarboek *Flehite 2000*, dat door een samenwerkingsverband van vijf instellingen, waaronder onze zustervereniging *Flehite*, is uitgegeven. Het jaarboek is in de plaats gekomen van het tijdschrift *Flehite*, dat gedurende vijfendertig jaar is verschenen. Het samenwerkingsverband - dat verder bestaat uit de Stichting Museum *Flehite* en drie Amersfoortse gemeentelijke diensten - geeft nog wel een periodieke brochure uit, maar dan onder de naam *Kroniek*. De omgeving van Amersfoort komt er in dit eerste jaarboek wat bekaaid af, al doet de ondertitel anders vermoeden. Weliswaar komen we tweemaal de naam Baarn tegen, maar eenmaal is het in een recensie en de andere vermelding betreft de Baarnse firma De Boer. Deze wordt geprezen om de uitvoering van de restauratie van de Monnikendam in 1997. Auteur Sandra Hovens heeft voor en tijdens de restauratie van deze waterpoort bouwhistorisch onderzoek verricht. De nieuwe inzichten die dat opleverden worden gedetailleerd besproken. Een van de bronnen waarop de auteur zich baseert is een middeleeuwse stadsrekening. Een soortgelijke rekening is de accijsrekening van 1427. Met een integrale editie van deze oudst bewaarde stadsrekening van Amersfoort opent het jaarboek. De rekening blijkt een belangrijke bron voor de bestudering van het koersverloop en het verspreidingsgebied van munten die in die tijd courant waren. De meer dan driehonderd personen die met naam worden genoemd, zijn vooral belangrijk voor genealogen. Hoe de geschiedschrijving over de Amersfoorter tak van de Moderne Devotie tot stand is gekomen legt Koen Goudriaan uit. Dankzij de uittreksels van eeuwenoude kronieken die een notaris in de zeventiende eeuw maakte is kennis bewaard gebleven die anders niet meer voorhanden zou zijn, omdat de oorspronkelijke kronieken inmiddels verloren zijn gegaan. Ook uit het artikel van Fred van Kan over de armenzorg in Amersfoort blijkt het belang van een zorgvuldige conservering van archiefstukken. Uit de bronnen komt een verschil in motieven naar voren bij de middeleeuwse armenzorg en die uit de zestiende eeuw. Aanvankelijk stond de zorg voor het zielenheil centraal, later werd het voorkomen van onrust hoofdmotief. Van Kan maakt duidelijk dat het oudste gasthuis, het Heilige-Geestgasthuis (later bekend als de Poth), een stedelijke stichting is geweest en dus niet onder het toezicht van het parochiebestuur stond, zoals eerdere historici aannamen. Aan de juiste datering van de wijding van het altaar van de Sint-Joriskerk wijdt R.M. Kemperink een heel artikel. Ongetwijfeld zullen er lezers zijn voor wie het een branden-

de kwestie is of het altaar op 15 september 1248 gewijd werd of tien dagen later, maar of dat er veel zullen zijn? Voor een grotere groep lezers interessant is een artikel van Th.M. Wijntjes die het gemeentelijke prostitutiebeleid in de tweede helft van de negentiende eeuw beschrijft. Het jaarboek bevat verder besprekingen van monumentenrestauraties, opgravingen in de binnenstad en een overzicht van in 1999 verschenen literatuur over de stad Amersfoort. Het jaarboek is gratis voor de leden van de Oudheidkundige Vereniging Flehite (f 45,- per jaar, telefoon 033-461 9987).

Kort verslag van de excursie op zaterdag 23 september naar het fort Nieuwersluis en het Drogisterijmuseum in Maarssen

De zevenentwintig deelnemers hadden deze dag geen beter weer kunnen wensen. Het werd dan ook een stralende dag vol cultuur en natuur. Vanwege de bijzondere begroeiing wordt fort Nieuwersluis sinds 1995 beheerd door Natuurmonumenten. Ook historisch is dit fort echter de moeite van een bezoek meer dan waard. Het verkeert nog in de oorspronkelijke staat en wekt de indruk of het pas onlangs door de bezetting is

foto: J. Kruidenier

verlaten. Onder leiding van een drietal gidsen maakten we in kleine groepen een avontuurlijke wandeling door het donkere fort, dat slechts hier en daar verlicht werd door een enkele olielamp. Het fort wordt tegenwoordig nog alleen bewoond door vleermuizen. De lunch werd gebruikt in Maarssen of op een zonnig bankje aan de Vecht. 's Middags bezochten we het Drogisterijmuseum, dat gehuisvest is in het voormalige koetshuis van Goudenstein. Dit buiten, eens bewoond door Huydecoper van Maarseveen, dient nu als stadhuis. Het museum bezit o.a. een interessante collectie gapers en drogisterijartikelen. Ook de gapers buiten werden door ons bewonderd, evenals de grote aantallen bruiden trouwens, die we hier tegenkwamen. De excursie werd georganiseerd door Frans van Dijen en Jaap Kruidenier.

foto: J. Kruidenier

Ons jubileumboek opnieuw te koop

Omdat de eerste oplage van 2500 exemplaren van ons succesvolle *jubileumboek* binnen enkele maanden was uitverkocht en de vraag erna groot bleef, werd tot herdruk van 1000 exemplaren overgegaan. De boeken zijn dus weer voor **f. 39,95**

te koop bij boekhandel Den Boer en in onze verenigingsruimte.
Misschien is het een goede cadeautip voor de feestdagen.

Dia-avond oud- en nieuw Baarn

De dia-avonden van Cees van de Steeg over oud-Baarn zijn in ons dorp en ver daarbuiten een begrip. Op onnavolgbare wijze heeft Cees ons jarenlang over zijn geliefde Baarn verteld. Onlangs heeft Cees echter te kennen gegeven het wat kalmer aan te willen doen. Om te voorkomen dat zijn enorme kennis voor het nageslacht verloren gaat, zijn Jaap Kruidenier en Jan van der Tol reeds enkele maanden bezig de verhalen van Cees zowel op de band als schriftelijk vast te leggen.

Een geweldige klus, omdat er zo'n vijftienhonderd dia's beschreven moeten worden. Tevens zijn zij bereid gevonden de dia-avonden van Cees in de nabije toekomst voort te zetten. **Op dinsdagavond 6 februari a.s. om 20 uur en op woensdagmiddag 7 februari om 14 uur** gaan beide heren in de Speeldoos hun kunsten voor het eerst vertonen. Cees zal daarbij ook aanwezig zijn. **Het wordt een try-out, die deze keer alleen voor leden toegankelijk zal zijn.** Omdat het aantal plaatsen in de middelgrote zaal beperkt is, dient men zich **vóór 20 januari uitsluitend schriftelijk voor deze middag of avond op te geven.** Voor de avond kan men zich melden bij: Jaap Kruidenier, Smutslaan 2a, 3743 CG Baarn. Voor de middag bij: Jan van der Tol, Groen van Prinstererlaan 48, 3741 VN Baarn.

Nieuwjaarsreceptie

Alle leden van de Historische Kring Baerne worden weer van harte uitgenodigd voor het bijwonen van onze traditionele Nieuwjaarsreceptie op **woensdag 3 januari tussen 17 en 20 uur in onze verenigingsruimte, Burgemeester Penstraat tussen nr. 2 en 4.** Het bestuur hoopt dit keer ook veel nieuwe gezichten te zien. Overwin dus uw eventuele drempelrees en maak kennis met de andere leden.

PROGRAMMA 2001

- 18 JANUARI 2001** dia-lezing door mevrouw Th. Coppens over de vermaarde schilder uit Utrecht: Anton Mor van Dashorst. Zij is ondermeer auteur van historische boeken en artikelen.
- 6 EN 7 FEBRUARI** dia's oud- en nieuw Baarn.
- 15 MAART 2001** dia-lezing door mevrouw A. Frank over Joodse gebruiken en feesten. Zij is werkzaam als medewerker bij de educatieve dienst van het Joods Historisch Museum.

DICK PRINS

ASSURANTIE- EN HYPOTHEEK ADVIES B.V.

BELASTINGVRIJ SPAREN

HYPOTHEKEN

Maatwerk tegen concurrerende rentepercentages

ASSURANTIE

Zeer goede voorwaarden tegen scherpe tarieven

PENSIOENEN

Belangrijk in verband met terugtrekkende overheid

JONGEREN TOEKOMST PLAN

Speciaal voor jongeren die een onbezorgde toekomst willen

Ons advies is gratis overdag en ook 's avonds

Tel. (035) 541 13 59

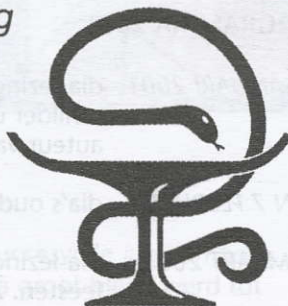
Fax (035) 541 00 63

Nachtegaalhof 10
3741 WZ Baarn

APOTHEEK JULIUS

Apothekers: *O.P. Hofkes, E. Hofkes-Dazert
en M.A. Smulders-de Jong*

LAANSTRAAT 26
3743 BG BAARN
TELEFOON (035) 541 24 32

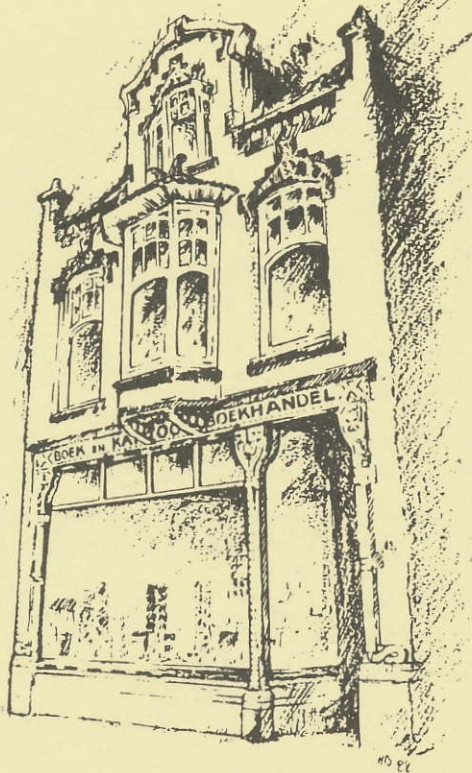

**Uw adviseur
bij verkoop,
aankoop, taxatie,
financiering en
verzekering van
onroerend
goed**

VAN BERKUM MAKELAARS

MAKELAARS IN EN TAXATEURS VAN ONROERENDE GOEDEREN
Nieuw Baarnstraat 93, postbus 135, 3740 AC Baarn.
Telefoon 541 84 45* Lid NVM

Sinds 1886

BOEKHANDEL DEN BOER

Laanstraat 69 - 3743 BC Baarn - Telefoon 541 20 32

Gespecialiseerd
in literatuur,

kunst- en kinderboeken

10

Historische Kring "Baerne"
t.a.v. archief werkgroep oudheidkamer